

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ט

פרשת מקץ

א. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק מא' פסוקים טו', טז', יט':

(טו) תשמע חלום לפתור אתו. שתכין
ענין החלום י' לפתור אותו
כפי חכמת הפתרון²⁰, ולא תפתר במקרה.

(טז) בלעדי. אף על פי שאמרת "ופתור
אין אתו" (פסוק טו),
כאלו אני יחיד בזאת החקמה, אני חושב
שיש קלי ספק פותר בלעדי²¹. אלהים
יענה. יעשה שאענה²² בפתרוני — את
שלוש פרעה. דבר שיהיה שלום פרעה²³,
שהחלומות הולכים אחר הפה (ברכות נה, ב).

(יט) לא ראיתי בהנה. לא קרה זה²⁴,
על דרך "רעיונה על משכבה
סלקו"²⁵ (דניאל ב, כט).

אלות

1. איך הוא מסביר צנין "מצ" ולאנה?
2. איך פרשנו מסביר: "וצנה" כאן?
3. מהו כאן "עלם כרעה" אמירה ניאוסית, הצרכת מצב או נבואה?
4. לאנה חשבו היה לפרעה להדאיס כי לא ראה פרות רצות כאלה?

* * *

ב. מדרשו תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי.

פרק מב' פסוק ז': ויתנכר אליהם ר"ל שתכף שהכירם השתדל להתנכר בפניהם בידו על פניו
או במצנפתו, כדי שלא יכירוהו, כי חשב פן שמעו כי עבד יצא סבית
האסורים למלוך. ואולי יוכרו מה שלא נתקיימה מחשבתם להסיתו, ודבר החלומות
בעניני התבואה, ויחקרו עליו ועל אודותיו היתה זאת לעבד שמכרו, לזה היה

מתנכר:

אלות

1. איך הוא מפרש את האלה: "ויתנכר" ולאנה?
2. איך יוסף צה לאת?
3. ארבע סיבות אפשריות מונה פרשנו fe leen יוסף, התוכל להסבירן?

* * *

פרק מב' פסוקים ז', ח':

מ ק י

השונה באופיו, שאינו שייך אלינו על-פי חייו ותכונתו, שאינו דאוי להיספח אלינו. מלה אחרת ל"נכרי" היא: "זר", וגם פירושה איננו: בלתי ידוע, אלא: מי שהיה לנכרי, מי שראוי להיות בכלל, אך הופרש מתוכו בשל ייחודו. שורשה — "זור": להפריש, להפס, ומכאן "זורר": להתעטש. נמצא "התנכר" — כדוגמת "גם במעלליו יתנכר נער" (משלי כ, יא) — להיות מובדל מכל השאר, להראות את עצמו בתכונתו המיוחדת, או — כמו כאן ובמלכים א' יד, ה: להציג את עצמו בתכונה מיוחדת, שאינה הכינתו האמתית. הוא הציג את עצמו שלא כהויותו, בשעה שגער בהם ודיבר אתם כנכרי, בשפה זרה, ובתיווכו של מליץ. כך עלה בידו, שהם לא הכירו.

(ז-ח) ויכירם, ויתנכר וגו'. לכאורה — שתי הוראות מנוגדות לשורש אחד: "הכרה" ו"נכרי". אולם רק לכאורה. "נכר", בהפעיל: "הכיר", איננו אלא: לעשות לנכרי. כל "הכרה" — "מנכרת". המכיר עצם, מפריש אותו מזולתו, הוה אומר: עושה אותו ל"נכרי". ככל שנרבה להכיר סימנים מובהקים לעצם, כן נוטים להכיר את ייחודו. עם כל סימן חדש המתווסף לתודעתנו נוציא אותו מכל שאר הכללים ומכל שאר הסוגים, מכל שאר המינים ובסופו של דבר — מכל שאר הפרטים שבאותו מין. כך "נכר" אותו, נפריש אותו מכל זולתו, ונראה בו את האחד המיוחד, הנבדל מכל השאר. נמצא "הכיר": להוציא עצם מכל השאר עלידי ייחודו. לפי זה לא יהיה "נכרי" — אדם בלתי ידוע; גם מיודענו מכבר יכול להיות נכרי; אלא:

אלות

1. כרננו צומד על שתי מילים מאותו ערש פאית לציון דברים הכוכים, אק אנסה להוכיח
- הט פצט אותו דבר - איך?
2. מהי הכרות לדעתו?
3. כמה "נכרו" ניכר ואומדל כאחד?
4. מה רצה יוסף והאט עלה בידו?

* * *

ד. קדושת לוי.

פרק מב' פסוק יח':

לבכו אליו, ואז ממילא יושג לו שלום מאתו, כיון שלבכו נתקרב אליו. וזה שאמר יוסף 'זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא', שעל ידי זה יהיה לכם חיות, שממילא יתקרב לבבי עליכם, על ידי שתאמינו ש'האלהים אני ירא', ואין אני בא חס ושלום עליכם ברשעות, ומה שאני אומר לכם 'זאת אחיכם הקטן תביאו אלי' איני עושה מחמת שנאה ורשעות. זה שאמר הכתוב 'ויעשו כן', שזה עשו מיד, שהאמינו שהוא ירא אלהים ואינו עושה משנאה. ולזה נאמר מיד אחר כך בקרא (פסוק כא) 'אבל אשמים אנחנו על אחינו כו', שתלו הדבר בעצמם, לא על ידי שנאתו אותם, רק הוא ירא שמים, והם הגורמים שבא להם זה:

ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא, אם כנים אתם אחיכם כו' ואת אחיכם הקטן כו' ויעשו כן (מכ, יח-כ). ויש לדקדק, לפי הפשט 'את האלהים אני ירא' הוה ליה לומר מקודם 'זאת עשו וחיו'. ותו, מה שאמר הכתוב 'ויעשו כן', דמשמע שעשו מיד, והלא הבאת בנימין היה אחרי כן, אחר עלותם לאביהם וירידתם אחר כך למצרים בהסכמת אביהם, ולשון 'ויעשו כן' משמע דמיד עשו כן.

ונראה לי, דהנה זה הדרכה הנכונה לאדם, בקום אדם עליו, ידין אותו לכף זכות שעושה הכל למען יראת השם יתברך, ועל ידי זה שאינו חושדו שעושה לו מחמת רשעות רק ביראת ה', מקרב

אלות

1. שתי אלות - לכאורה סגנוניות אלא כרננו, התוכל להסבירן?
2. היש לך מצנה משלך לך?
3. אינו הדרכה לחיים רוצה כרננו ללא מכאן ואיך זה "נכנס" לכסוקנו?
4. כק הוא מפרש את שתי האלות כאחד, התוכל להסביר?
5. איך זה נוסע לנאמר על ידי האחים כסוק כא'?

* * *

ה. הכתב והקבלה.

פרק מב' פסוק כא':

(כא) אבל אשמים

אנחנו. ונלח אזל פי' חונקלום נקוטטא כונו אזל אשתך יולדת לך צן והוא הסוגי צלמוד כאלו אמרו לינו זה אזל זה, ויהיה אזל אשמים אנחנו, כי יוסף חסדס לונרגלים והס אמרו שהס כנים ולא ונרגלים אזל יש לנו עון שאנחנו אשמים צו צמה שעשינו את אחינו (כ' שס טוּב): צרת נפשו בהתחננו. זה יורה לנו שלל ונכרוהו אחיו ונעולם, שאלו כן היו להס לונור אזל אשמים אנחנו על אשם אבינו ונכרוהו אחיו ונעולם, שאלו כן היו להס לונור אזל אשמים אנחנו

1. מה הקושי במלת: "אבל" כאן ואיך היינו מפרשים זאת בצמח?
2. מהו חידושו של פרשנו כי פירושו הוא?
3. קטע השני רוצה פרשנו ללמוד מהו מהפכני, איך הוא עושה זאת?

* * *

(יח) את האלהים אני ירא, ולא אעבד כולכם כי רעבון בבתיכם ויהיה עלי איש בזה אלא אעבד אחד מכם לבחון דבריכם.

1. רד"ק.

(יט) שבר רעבון בתיכם, מה שישברון הרעבון והוא התבואה לפיכך נקראת התבואה שבר כמו שפירשנו.

פרק מב' פסוקים יח'-כד':

(כא) ויאמרו, אחר שהשלים דבריו עמהם והלך לו, המליץ שהיה יודע לדבר בלשון עברי ושומע מהם, היה אומר ליוסף בלשון מצרי כי יוסף היה מאד נשמר מהם שלא לדבר בלשון עברי שלא יחשבו עליו עם הכרת צורתו שהוא יוסף, וכשהלך המליץ התוודו על עונם ואמרו איש אל אחיו, כי בעון יוסף בא להם כל זה, כי שאל להם יוסף מה שלא היה שואל מאחרים שהיו באים לקנות תבואה, כי אין זה כי אם עון גדול שהיה עליהם, וזה עון יוסף אחיהם. בהתחננו אלינו, כי באמת היה מתחנן אליהם בהפשיטם אותו את כתנתו להשליכו לבור. על בן באה אלינו הצרה הזאת, למדנו בספור זה כי כשתבא צרה לאדם ראוי לו לפשפש במעשיו ולבדוק מה היה המעשה הרע שעשה ויתחרט עליו ויתודה לפני האל ויבקש ממנו כפרה.

(כב) וגם דמו הנה נדרש, כי חשבו עליו שמת כיון שלא שמעו ממנו דבר, אחר שנמכר, ואם נהרג או מת מיתת עצמו בארץ נכריה דמו עלינו.

(כד) ויסב מעליהם ויבר, כי שמע שהתודו עליו. ויקח מאתם את שמעו, אמרו שהוא השליכו לבור, כמו שכתבנו למעלה. ויאמר, הושיבו אותו לעיניהם אל המשמר. בב'ר (צא) ר' חגי בשם רבי יצחק אמר לעיניהם אסרו כיון שיצאו הוציאו והיה מאכילו ומשקהו ומרחיצו וסכו²⁵.

אלות

1. איך פרשנו מאמר את פסוק יח' ולמה?
2. בפסוק יט' מסביר פרשנו למה נקרא כן "המשיב המרכזי" התוכף לפרש?
3. מתי ולמי אמרו האחים את הנאמר בפסוק כא'?
4. איזה מוסר השכל עלינו ללמוד מכאן?
5. מה לומד פרשנו מפסוק כב'?
6. פרשנו משיק ומתאר את התנהגות יוסף בפסוק כד', מה הוא רוצה בכל זה?

* * *

ז. תועלויות להרלב"ג.

פרק מג' פסוק יא': *אם בן אפוא זאת עשו קהו מומרת הארץ בכליכם והורידו קאיש מנהה: ואר שרדי יתן לבם רחמים לפני האיש:*

(ה) ראוי לאדם כשתעלה עליו חמת אחת שיכין עלמו לפייסו בדורון מהיותר משוכח שימלא. כי בזה יכפה אפו ולזה לזה יעקב לשלוח לאיש מנחה מומרת הארץ והכין עלמו עם זה להפיל לשיי שיתן להם רחמים לפני האיש:

מעט צרי ומעט דבש נכאת ורוט בטנים ושקדים:

(ו) אין ראוי למו שיחשדו הדורן בדבר רע שיפליג ברצו המנחה, כי זה ממה שיביא להאמין שהחשד הוא אמת. ולזה תמלא ביעקב שלא רצה בזה המקום ברצו בדורון עם מה שמראה שהפליג ברצו הדורון לעשו. אבל היה מעט מה ששלח לו מכל מין מעט לרי ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים ויהי אמרו מעט דבש מושך עלמו ואחר עמו כללו אמר מעט דבש ומעט נכאת ומעט לוט:

אלות

1. כראי, רוצה פרשנו ללמוד מוסר השכל בכל הכתב, מה צה יעקב כאן כדי לביים את מו?
2. למה מצט מכאן דבר?

* * *